

РЕЛІГІЙНІ СТЕРЕОТИПИ В УКРАЇНІ

Михалко Г.М., здобувач вищої освіти,

Миколаївський національний аграрний університет

Науковий керівник – Мельник І.О., канд. екон. наук, доцент

Процеси культурної ідентифікації незмінно пов'язані з формуванням функціонуючих стереотипів. З одного боку, ці стереотипи систематизують і узагальнюють світ, допомагаючи людям адекватно сприймати і інтерпретувати існування, а з іншого боку, суворо дотримуючись цих концепцій, це те, що іноді заважає людині підходити до нових умов життя. Історія породила багато релігійних стереотипів, відповідно до яких багато етнічних груп, націй, релігійних спільнот і конфесій були конституйовані і збережені. Водночас, неконтрольоване панування стереотипів у теорії та практиці соціального та індивідуального життя призвело до ускладнень у функціонуванні етнічних релігійних спільнот, боротьбі між ними та навіть до руйнування різних етнічних груп, націй, релігій та церков.

Реальність така, що суспільство, в якому ми живемо, переповнене стереотипами, що перешкоджає як колективним, так і окремим суб'єктам набувати нових ідентичностей. Стереотипи з'являються, прикріплюються, функціонують, зникають і відроджуються щодня на практичних і теоретичних рівнях. Вони тісно пов'язані з міфами, не тільки історичними, але й сучасними. На відміну від міфів, які є колективною формою узагальненого відображення дійсності у формі чуттєвих персоніфікацій і гуманізованих істот, що існують у свідомості як цілком реальні, стереотипи, що є особливим способом сприйняття іншого у фіксованих і негнучких умовах, ґрунтуються на специфічних характеристиках певних груп людей, на їх унікальних ознаках, сприйманих певним чином, виходячи з вузьких припущень про їх походження, національність, расу, темперамент, здатність до мислення або роботи тощо.

Навіть поверхневе знайомство з Ватиканом і Католицькою Церквою дає можливість створити стереотипи про них. Ватикан звинувачується у тому, що весь світ вважається місіонерським полем для Католицької Церкви, не чутливий до того, що є території, які традиційно, скажімо, православні. Католицьку експансію і прозелітизм називають сутністю східної політики Ватикану, спрямованої особливо проти православ'я. Вважається, що Ватикан намагається зруйнувати кордони православної канонічної теорії, щоб закріпитися на Сході і духовно підпорядкувати православним віруючим. Кажуть, що Ватикан конкурує з автохтонними християнськими церквами на іноземних землях, переважно Православних Церков.

Переважає більшість українців вважає, що католицький Захід є ворожим для православного Сходу, а тому будь-які переговори, ініціативи діалогу або екуменічні дії розглядаються громадськістю як безглуздя, що поширюється католиками, які хочуть зібрати всіх християн під своїм крилом і підкорити їх.

Немає сумніву, що громадська думка щодо католицизму значною мірою вплинула на присутність Римсько-Католицької церкви, зростання її громад та діяльність католицьких монастирських орденів і священиків з часу здобуття Україною незалежності. Ті, хто уважно стежить за релігійним життям по всій країні, спостерігали винищення багатьох стереотипів, особливо на Заході України, де добре встановлена спільна співпраця різних релігійних громад. Проте на сході і певною мірою на Південь виникли труднощі, пов'язані з правами на релігійні споруди, які історично належали РКЦ. І, звичайно, соціальні позиції політиків, які стереотипні про РКЦ, не грали незначної ролі в конфліктах. Тут, незважаючи на збільшення кількості католиків і створення нових католицьких громад, домінує думка про генетичне відчуження католицизму.

Поняття «український католик» не вписується в психіку сучасних українців. І поняття «український протестант» майже сюрреалістичне. Це в першу чергу пов'язано з переконливим переконанням, що протестантизм є не

українським явищем. Більшість простих українців переконані, що протестантизм пережив лише західну фінансову підтримку. Протестанти широко сприймаються як незнайомі люди, які мають право на існування, але не мають права підривати українську релігійність або домінувати в духовній сфері.

Православні не вільні від стереотипів. Найпопулярнішим стереотипом є те, що Україна - це православна країна. Хоча будь-який законодавчий акт жодним чином не пов'язаний зі статусом Православної Церкви. Сама Церква не стверджує, що православ'я є державною релігією, а деякі добровільні ідеологи та партійні лідери, які підтримують Православну Церкву, висловлюють такі погляди. Ініціативи вищих світських органів влади щодо створення відповідних місцевих православних церков лише посилюють стереотип державного статусу православ'я. Православ'я представлене як винятково позитивна сила в історії нації; духовне майбутнє України пов'язане з її відродженням. Православ'я автоматично сприймається як щось невіддільне від України і навпаки. Для самоідентифікації українців, які протягом 70 років були переконані в їх генетичній неповноцінності, і після перебудови Горбачова, сама ідея близькості до християнських - особливо православних - цінностей, здавалася, найбільш революційною з усіх демократичних гасел.

У процесі відродження національної самоідентифікації, коли треба було шукати історію, мову, культуру, цінності, майбутнє, викрадене іншими державами, ця ідея виявилася конструктивною, оскільки вона допомагала багатьом людям перебудувати розвивати свою культурну ідентичність з релігією як ядро, навколо якого формувалася вся культура українців. В конфесійних вимірах ідентичність України нарешті концептуально сформульована у формулу: незалежну частину загального православного простору. Як складова Вселенського Православ'я, Українська Православна Церква все ще шукає історичну грудь, з якої народилися Київська Церква, Київська Митрополія, Московський Патріархат і Київський Патріархат. В

православній свідомості переважно на буденному її рівні панують уявлення про канонічність тільки того православ'я, що знаходиться в євхаристійній єдності із РПЦ, а відтак всі інші православні – не благодатні і розкольники. І ці стереотипи здолати православної свідомості навіть складніше, ніж католикам, протестантам та віруючим інших віросповідань. Сьогодні більшість українців виробляють переважно ексклюзивні стереотипи, які можуть виключати певну громаду зі стабілізованих культурних сфер. З іншого боку, інклюзивні стереотипи, здається, послаблюють традиції культури за відсутності стабільних навичок, необхідних для розвитку культури, мови, духовності. Різнопольсна орієнтація окремих регіонів, залежно від їх розташування та конфесійних пріоритетів, фактично спрямована на погіршення релігійної геополітичної ситуації. Карта позиціонування послідовників різних релігій чи конфесій постійно змінюється, і це не вирішує, а навпаки, ускладнює проблему ідентифікаційної належності України.

Список використаних джерел

1. Губерський Л.В., Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світогляд. аналіз / НАН України, Ін-т соціології та ін. — К.: Знання України, 2002. — 580 с.
2. Филипович Л. О. Українські релігійні стереотипи та їх вплив на процеси культурної ідентифікації сучасних українців: європейський та альтернативний вектори [електронний ресурс] / Л. Филипович // Доповідь на Міжнародну філософську конференцію «Європа: об'єднавчі процеси і християнські цінності», Львів, 27-28 лютого 2009 р. — Режим доступу до тексту : <http://www.risu.org.ua/ukr/study/religstudy/article;27763>